



Міністерство освіти і науки України  
Мукачівський державний університет  
Кафедра психології



## **ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ**

**Методичні рекомендації  
до проведення практичних занять та організації  
самостійної роботи студентів**

для студентів денної та заочної форми навчання  
спеціальності 053 «Психологія»

Мукачево  
**МДУ 2020**

УДК УДК 37.015.3:159.9(076)(075.8)

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною  
радою Мукачівського державного університету  
протокол № 9 від 21.05.2020 р.  
Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології  
протокол № 12 від 21.04.2020 р.*

Укладач:

Барчій М.С. – ст. викладач кафедри психології

П 24

Рецензент: к. психол. наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Іванова В.В.

**Педагогічна психологія:** методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 053 «Психологія» / укладач Барчій М.С. – Мукачево: МДУ, 2020. – 41 с. (1,9 др. арк.)

Методичні рекомендації розроблені відповідно до робочої програми дисципліни «Педагогічна психологія». Дані методичні рекомендації передбачають різні варіанти самостійного пошуку знань та індивідуального опрацювання матеріалу студентами, тести, список рекомендованої літератури.

© МДУ, 2020

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ЗМІСТ ПИТАНЬ ЗА ТЕМАМИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СРС.....	5
II. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗНАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ І ЗАВДАННЯ ДО НИХ ..	6
2.1 Теми та зміст практичних занять.....	6
2.2 Матеріали для забезпечення і організації індивідуальної роботи студентів..	31
III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	34
IV. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

## ВСТУП

В контексті високих вимог до розвитку нової української школи та удосконалення навчально-виховного процесу озброєння майбутніх психологів знаннями з педагогічної психології набуває особливої актуальності для здійснення практичної підготовки студентів для роботи з різними суб'єктами навчально-виховного процесу.

Мета дисципліни - засвоєння психологічних закономірностей та механізмів навчання і виховання та психології педагогічної діяльності.

Методичні вказівки укладено з метою допомоги студентам в теоретичному опануванні дисципліни «Педагогічна психологія» та формуванні загальних та фахових компетентностей, активізації самостійної пошукової роботи студентів, мотивації їх до поглибленого вивчення дисципліни та оволодінням соціальними компетентностями.

Методичні вказівки містять тестові завдання, проблемні та практичні завдання (заповнення таблиць, складання структурно-логічних схем, термінологічних словників, аналіз психолого-педагогічних ситуацій), контрольні питання.

Засвоєння навчальної дисципліни сприятиме в досягненні програмних результатів навчання: визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання; демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань; ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ; здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.

## I. ЗМІСТ ПИТАНЬ ЗА ТЕМАМИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СРС

### **Питання для самостійного опрацювання, які не викладаються на лекціях**

#### Тема 1. Предмет та завдання педагогічної психології.

1. Значення педагогічної психології для теорії і практики педагогічної діяльності.
2. Складання психолого-педагогічної характеристики учня як синтетичний метод дослідження особистості.

Рекомендована література: [3, 14, 18, ]

#### Тема 2. Психологія типів і видів навчання.

1. Психологічні умови формування умінь і навичок.
2. Психолого-педагогічні основи засвоєння знань і понять.

Рекомендована література: [2, 3, 5, 11]

#### Тема 3. Психологія учіння.

1. Психодіагностика розумової самостійності учнів.
2. Розвиток механізмів самооцінки, самоконтролю учіння.

Рекомендована література: [3,8,15,17,18]

#### Тема 4. Психологія виховання як розділ педагогічної психології.

1. Теорія морального розвитку Л. Колберга.
2. Вчинок у вихованні школярів.

Рекомендована література: [1,2,3,8,14,18,19]

#### Тема 5. Психологічний зміст управління вихованням.

1. Проблема діагностики вихованості учнів у сучасній педагогічній психології та шкільній практиці.
2. Самооцінка учнів та її виховне значення.

Рекомендована література: [1; 2; 3,4; 5; 10; 18,22]

#### Тема 6. Психологія педагогічної діяльності.

1. Психологічний аналіз уроку.
2. Психологічний аналіз заняття.
3. Алгоритм формувального оцінювання навчальних досягнень.

Рекомендована література: [3,10,14,17,18,19]

#### Тема 7. Психологія особистості вчителя.

1. Стресостійкість вчителя.
2. Методики діагностики якостей педагога.

Рекомендована література: [3,10,14,17,18,19]

## Тема 8. Психологія педагогічного спілкування.

1. Педагогічні стереотипи.
2. Правила педагогічного спілкування.
3. Ігри та вправи на розвиток комунікативності.

Рекомендована література: [3,4,6,8,9, 18,19,21]

## II. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ

### 2.1 Теми та зміст практичних занять.

#### Заняття 1. Предмет та завдання педагогічної психології.

##### План

1. Мета, завдання та структура педагогічної психології.
3. Місце педагогічної психології в системі наук.
4. Основні етапи розвитку педагогічної психології.
5. Методи педагогічної психології.

Рекомендована література [3,5,8,11,16,20,22]

*Вивчити основні поняття:* педагогічна психологія, психологія виховання, психологія навчання, психологія педагогічної діяльності, педагогічна діяльність, формування особистості, лонгітюдні методи, формуючий експеримент.

##### Питання для контролю:

1. Охарактеризуйте основні розділи педагогічної психології.
2. Чому для вчителя та соціального педагога важливо знати психологію, зокрема педагогічну психологію?
3. Поясніть визначення педагогічної психології як науки, яке належить Вітроку (1992). Він підкреслює, що педагогічна психологія включає не тільки використання психологічного знання у теорії і практиці навчання, але й розробку нових технологій у цій галузі. Це наука, яка має справу з людською поведінкою в процесі навчання.
4. Г. Лефрансуа (1999) пише, що педагогічна психологія вивчає процес навчання, розвиток, мотивацію людини, соціальне навчання, особистісні характеристики, дисципліну та інші аспекти управління в аудиторії, вимірювання та оцінку розвитку тих, хто навчається. Поясніть думку цього автора та порівняйте з предметом вітчизняної педагогічної психології.
5. Які методи є домінуючими в педагогічній психології?

##### Практична частина

1. Скласти схему методів педагогічної психології.
2. Накреслити схему міжпредметних зв'язків педагогічної психології.

3. Скласти характеристику на студента ( робота в парах).

4. Вставити пропущені слова та пояснити твердження:

1) Фіксуючи поведінку дошкільника в грі, спілкуванні, школяра – на заняттях, підлітка – у середовищі ровесників, педагог одержує дані про дитину як цілісну особистість емпіричним методом ... .

2) Метод ... припускає активне втручання дослідника в діяльність досліджуваного з метою створення умов, в яких виявляється конкретний психологічний феномен.

#### Тестові завдання

1. Педагогічна психологія вивчає:

- 1) закономірності розвитку психіки дитини в процесі навчальної діяльності;
- 2) закономірності становлення і розвитку особистості в системі соціальних інститутів навчання і виховання;
- 3) структуру і закономірності перебігу процесу учіння;
- 4) феномени і закономірності розвитку психіки учнів.

2. У чому полягає сутність педології:

- 1) тестова психодіагностика;
- 2) розвивальне навчання;
- 3) комплексне вивчення дитини, на основі вимірів якого визначають особливості поведінки дитини з метою діагностики її розвитку.

3. Аналіз продуктів діяльності це:

- 1) зароблені учнем бали;
- 2) твори, малюнки, контрольні роботи;
- 3) розумові дії, якості особистості;
- 4) знання, бажання, цілі.

4. Які з тестів використовують у педагогічній психології?

- 1) тести здібностей;
- 2) тести знань, умінь і навичок;
- 3) проєктивні тести;
- 4) фізичні тести.

5. Метод бесіди дає змогу вивчити:

- 1) інтереси, бажання, наміри учнів;
- 2) розумові здібності;
- 3) домінування;
- 4) знання, вміння, навички.

6. Які методи дослідження педагогічна психологія використовує:

- 1) методи педагогіки;
- 2) методи загальної психології;
- 3) навчальний експеримент;
- 4) навчальний і формувальний експеримент у сукупності з методами загальної психології.

7. Що є предметом педагогічної психології:

- 1) умови учіння;
- 2) закономірності засвоєння соціального досвіду;
- 3) особливості переходу від одного періоду до іншого;
- 4) психологічні закономірності навчання і виховання, оволодіння досвідом, управління процесом учіння, формування особистості.

Ключі до тестів: 1- 2; 2 - ; 3 -3; 4 - 2; 5 - 1; 6 – 4; 7-4

Перше семінарське заняття спрямоване на узагальнення та систематизацію знань студентів предмету, завдань, методів та сучасних напрямів розвитку педагогічної психології. Для закріплення знань студентів доцільно використовувати розв'язування тестових та практичних завдань з практикуму з педагогічної психології [10]. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів та формування навичок самоосвіти пропонується здійснити огляд науково-педагогічної преси та організація роботи в парах. Дана інтерактивна технологія передбачає об'єднання студентів у пари, які працюють над складанням психолого-педагогічної характеристики учня чи студента (схема характеристики подається викладачем). По закінченні здійснюється аналіз та оцінка найглибшої характеристики.

## Заняття 2. Психологія навчання

### План

1. Психологічне обґрунтування розвивального навчання.
2. Особистісно орієнтоване навчання.
3. Психологічне обґрунтування проблемного та програмованого навчання.
4. Психологічні моделі навчання.

Рекомендована література [3,5,8,10,11,13,20,22]

*Вивчити основні поняття:* навчання, догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, розвивальне навчання, моделі навчання, особистісно орієнтоване навчання, програмоване навчання, теорія поетапного формування розумових дій.

Питання для контролю:

1. Що є предметом психології навчання? Які прикладні завдання психології навчання?
2. Які структурні компоненти навчання?
3. Які механізми навчання? Поясніть сутність таких механізмів навчання як зворотній зв'язок та рефлексія.
4. В чому суть розвивального навчання?
5. Які принципи розвивального навчання?
6. Розкрийте психологічні основи проблемного навчання.
7. Охарактеризуйте психологічні моделі навчання.

Практична частина

1. Складіть порівняльну таблицю особистісно орієнтованого і традиційного навчання.
2. Складіть порівняльну характеристику проблемного навчання і традиційного.
3. Яка роль алгоритмів у навчальній діяльності?



#### 4. Групова дискусія «Порівняльний аналіз інноваційних концепцій навчання».

Мета дискусії дослідити теоретичну і практичну значущість кожної концепції. На занятті студенти діляться на підгрупи, кожна з яких захищає погляди обраної нею концепції. У ході дискусії потрібно сформулювати відповіді на питання:

-У чому суть кожної з концепцій?

А) теорії змістового узагальнення В.В.Давидова

Б) теорії поетапного формування розумових дій П.Я.Гальперіна

В) біхевіористичних теорій навчання, програмованого навчання

Г) концепції розвивального навчання

Д) теорії особистісно орієнтованого навчання.

-Що позитивного в кожній концепції?

-Як оцінити практичну значущість кожної з теорій навчання ?

#### Тестові завдання

1. Спеціальна робота педагога з активізації пізнавальної діяльності учнів з метою самостійного набуття ними знань лежить в основі:

- 1) програмованого навчання;
- 2) проблемного навчання;
- 3) теорії поетапного формування розумових дій і понять;
- 4) традиційного навчання.

2. Створення пошукових ситуацій - це основа типу навчання:

- 1) догматичного;
- 2) пояснювального;
- 3) проблемного;
- 4) програмованого.

3. Принцип розвивального навчання за Л.В. Занковим:

- 1) провідна роль теоретичних знань у змісті навчання;
- 2) обґрунтування самодостатності процесу навчання;
- 3) прогнозування перебігу процесу навчання;
- 4) наочність у навчанні.

4. Мета розвивального навчання:

- 1) розвиток учня як суб'єкта навчальної діяльності;
- 2) досягнення високого рівня наученості учнів;
- 3) формування розумових дій і понять;
- 4) розвиток дій самоконтролю та самооцінки в учнів у процесі навчання.

5. Програмоване навчання передбачає:

- 1) передачу знань без постановки мети їх обов'язкового засвоєння;
- 2) алгоритмізацію навчального процесу;
- 3) домінування пошукових ситуацій;
- 4) самостійний пошук знань.

6. Вкажіть ознаки особистісно-зорієнтованого навчання:

- 1) партнерські рівноправні стосунки; ставлення до дитини як до суб'єкта, а не об'єкта навчання;
- 2) директивні способи управління
- 3) впровадження монологу, а не діалогу;
- 4) розвиток учня як суб'єкта навчальної діяльності;

7. Алгоритмізоване навчання – це:

- 1) система прийомів, методів розв'язання завдань у визначеній послідовності;
- 2) діяльність, спрямована на орієнтування у предметній і соціальній дійсності;
- 3) процес організації спільної активної діяльності педагога і учнів з метою зміни моральних, соціально-психологічних характеристик школярів;
- 4) впровадження монологу, а не діалогу.

8. Назвіть групу, в якій наведені принципи навчання на основі теорії Л.В. Занкова:

- 1) принцип провідної ролі теоретичних знань у початковому навчанні; принцип навчання на високому рівні трудності; принцип навчання швидким темпом;
- 2) принцип змістовного узагальнення: знання загального характеру передують знанням конкретного характеру, здобування знань шляхом сходження від загального до конкретного;
- 3) принцип наочності;
- 4) принцип доступності.

9. Який вид навчання характеризують такі ознаки: жорстке керування процесом учіння, що здійснюється за програмою, яка містить невеликі порції навчального матеріалу, наявність інструктажу щодо виконання практичних завдань та вказівок про подальші кроки?

- 1) традиційне навчання;
- 2) програмоване навчання;
- 3) пояснювально-ілюстративне навчання;
- 4) проблемне навчання.

10. Із вказаних видів навчання виділіть види навчання за організацією контролю за навчальним процесом:

- 1) модульне, програмоване;
- 2) пояснювально-ілюстративне;
- 3) інноваційне, проблемне;
- 4) екстернатне, дистанційне.

Ключі до тестів: 1 – 2; 2 – 3; 3 – 1; 4 – 1; 5 – 2; 6 – 1; 7 – 1; 8 – 1; 9 – 2; 10- 1

Дане семінарське заняття поглиблює та систематизує знання студентів типів та видів навчання. Для активізації пізнавальної діяльності використовуються проблемні питання та групова дискусія. Доцільними на цьому занятті тестові завдання з метою самоконтролю знань.

### Заняття 3. Психологія учіння

#### План

1. Научіння та учіння.
2. Структурні компоненти учіння.
3. Поняття навчальності, типи навчальності.
4. Шкільне невстигання, його причини та попередження.

Рекомендована література [3,5,8,10,11,13,20,22]

*Вивчити основні поняття:* научіння, учіння, учбова діяльність, мотиви учіння, навчальні задачі, навчальні дії, навчальність, типи навчальності, навченість, шкільне невстигання.

Питання для контролю:

1. Яка структура учіння?
2. Які основні групи мотивів учіння?
3. Які особливості мотивації учіння молодших школярів?
4. Які основні способи формування позитивної мотивації учіння?
5. Яка структура навчальності? Які типи навчальності?
6. Які основні причини шкільного невстигання?

### Практична частина

1. Скласти рекомендації її для формування позитивної мотивації навчання молодших школярів, підлітків, старшокласників (за вибором студента).
2. Скласти рекомендації її для роботи з учнем з низькою навчальністю.
3. Скласти рекомендації її для роботи з учнем з високою навчальністю.
4. Зіставте зміст таких понять, як учіння та навчання; учіння та учбова діяльність. У чому полягає зв'язок між цими поняттями?
5. В.М. Поліщук пропонує наступні способи подолання неуспішності:
  - 1) з'ясування мотивації учіння;
  - 2) оптимальна організація та контроль навчального процесу;
  - 3) диференційований підхід;
  - 4) система учнівських доручень;
  - 5) похвала;
  - 6) співпраця з батьками;
  - 7) культивування позиції про соціальну важливість навчання, яке не лише цікаве, а часто є важкою наполегливою працею.

Наведіть приклади застосування цих способів у практиці навчально-виховного процесу школи.

6. Презентація методик дослідження компонентів учбової діяльності.

### Тестові завдання

1. *Учіння – це:*
  - 1) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості;
  - 2) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
  - 3) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.
2. *Навчання – це:*
  - 1) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості;
  - 2) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
  - 3) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.
3. *Навчальність – це:*
  - 1) здатність до засвоєння будь-якого навчального матеріалу;
  - 2) індивідуальні особливості швидкості та якості засвоєння учнем знань, умінь та навичок у процесі навчання;

3) загальна та спеціальна здатність до засвоєння навчального матеріалу;

4) здатність до засвоєння окремих видів навчального матеріалу.

4. *Научіння – це:*

1) процес і результат здобування індивідуального досвіду;

2) готовність людини виконувати певну діяльність, яка ґрунтується на знаннях;

3) сукупність операцій, що складаються з дій;

4) взаємодія вчителя та учня.

5. *Мотиви навчання це:*

1) самостійне планування учбової діяльності;

2) сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, які викликають активність особистості;

3) навчання на високому рівні складності

4) контроль та оцінка навчання.

6. *Специфічною формою діяльності учня, спрямованою на засвоєння знань, оволодіння уміннями і навичками, а також на його розвиток, є:*

1) научіння;

2) учіння;

3) навчання;

4) навчальність.

7. *Учбова діяльність – це:*

1) специфічна діяльність, у процесі здійснення якої індивід засвоює теоретичні знання, їх змістом виступають походження, становлення і розвиток якогось предмета, що знаходить свої вираження у відповідному теоретичному понятті (або цінності);

2) специфічна діяльність, у процесі здійснення якої індивід засвоює практичні навички, їх змістом виступають становлення і розвиток якогось предмета;

3) пізнавальна діяльність;

4) учіння в умовах організованого навчання.

8. *Система спонук, які викликають активність учнів і визначають спрямованість і характер навчальної діяльності – це:*

1) мотив;

2) ставлення до уроків;

3) мотивація учіння;

4) допитливість

9. *Дія контролю і самоконтролю – це:*

1) процес зіставлення, співвіднесення виконаних дій із заданим ззовні зразком;

2) складання плану розв'язання завдань;

3) наслідування однокласників у виконанні загальних контрольних дій.

10. *Учіння в умовах організованого навчання набуває форм:*

1) учбової діяльності учнів;

2) навчальної діяльності вчителя;

3) засвоєння досвіду в процесі професійної діяльності.

Ключі до тестів: 1- 3; 2 - 2; 3 -2; 4 - 1; 5 - 2; 6 -2; 7 – 4; 8 – 3; 9 – 1; 10 -1

На даному семінарському занятті доцільно за допомогою усних відповідей та виконання тестів перевірити рівень засвоєних теоретичних знань. Звертається увага на ознайомлення студентів з психодіагностичним інструментарієм для вивчення мотивації учіння, пізнавальної активності.

## Заняття 4. Психологічні основи виховання

### План

1. Класифікація виховних впливів.
2. Переконавання та навіювання, психологічні умови їх застосування.
3. Психологічне обґрунтування заохочень і покарань.

Рекомендована література [1,2,3,5,8,11,13,20,22]

*Вивчити основні поняття:* виховання, виховний вплив, зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, навіювання, переконавання, рефлексія, заохочення, покарання, особистісно орієнтоване виховання, управління вихованням.

### Питання для контролю:

1. Поясніть сутність понять виховання, виховуваність і вихованість.
2. Як ви розумієте зовнішнє і внутрішнє управління вихованням? Як з цими поняттями пов'язане поняття самовиховання?
3. Поясніть сутність психологічного механізму виховання зараження. Коли цей механізм спрацьовує?
4. За яких умов у виховному процесі можна спиратися на механізм наслідування?
5. Чому нотації одного і того ж змісту, які постійно повторює вихователь (батьки), не мають виховного ефекту?
6. З якого віку є доцільним використання методу переконування?
7. В яких випадках навіювання може мати негативний результат?
8. Які психологічні умови використання заохочення? покарання?

### Практична частина

#### 1. Практичні завдання:

##### *Завдання 1*

Учитель ставить двійку відмінниці, яка відмовилась відповідати на уроці через виявлення солідарності з іншими учнями класу. Обурений батько (мати) приходять у школу і вимагає пояснень у вчителя.

Змодельуйте діалоги в системах: «учитель-батько (мати)»; «учитель – учениця».

##### *Завдання 2*

-«Один 10-річний хлопчик перетворює шкільне життя мого сина в пекло».

-«Моя донька так боїться одного четвертокласника з нашого району, що просить нас переїхати в інший район».

-«Мій син більше не може цього терпіти. Я збираюсь перевести його в іншу школу».

Назвіть способи захисту дитини від шкільного булінгу.

##### *Завдання 3*

Вставити пропущені слова та пояснити твердження відомих мислителів

1. Все, що ми називаємо вихованням – є велика творчість повторення себе в ... . (В.О.Сухомлинський).

2. Психологічні механізми виховання забезпечують перетворення зовнішніх

виховних вимог суспільства на ... регулятори поведінки та діяльності підростаючої особистості.

#### *Завдання 4*

Ознайомтеся з практичними рекомендаціями щодо використання методу покарання та змодельуйте можливу бесіду про це із батьками вихованця.

Особливості використання покарання (за В. Леві): 1) покарання не повинне шкодити здоров'ю; 2) якщо є сумніви, то не карайте; 3) за одну провину – одне покарання; 4) термін давності; 5) покараний – прощений; 6) без приниження; 7) дитина не повинна боятися покарання.

Урахування психічного стану дитини під час застосування до неї покарання та заохочення (за В. Леві):

**1) не можна карати:** а) коли хвора, нездорова; б) коли їсть, після сну, перед сном, під час ігрової, навчальної чи будь-якої іншої діяльності; в) відразу після фізичної чи моральної травми (падіння, бійка, несприятлива шкільна оцінка тощо): потрібно зачекати, коли вщухне біль; г) коли не може впоратися зі страхом, неуважністю, лінощами; виявляє незграбність, тобто коли щось не виходить; д) коли внутрішні мотиви вчинку є незрозумілими; е) коли дорослий сам роздратований;

**2) не можна хвалити:** а) більше двох разів за одне досягнення; б) з жалю; в) з бажання сподобатися; г) за те, що досягнуто не своєю працею; д) за красу, силу, спритність, здоров'я, кмітливість, розум, оскільки це природні якості.

2. Термінологічний усний диктант: психологія виховання, виховання, механізми виховання, вихованість, виховуваність, приклад, переконання, навіювання, заохочення, покарання

#### Тестові завдання

1. Які психологічні умови забезпечують успішне формування властивостей особистості?

- 1) виховний вплив на весь суб'єктивний світ людини;
- 2) активність і самостійність самих учнів;
- 3) принцип єдності свідомості і діяльності; зміцнення;
- 4) принцип розвитку в діяльності; підкріплення.

2. Що є основою для формування людини як особистості?

- 1) гра;
- 2) діяльність;
- 3) праця;
- 4) учіння.

3. Індивідуальний підхід у вихованні до учнів передбачає:

- 1) врахування їхніх статевих, вікових особливостей;
- 2) врахування їхніх диференційно-психологічних особливостей;
- 3) врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей;
- 4) правильна відповідь не вказана.

4. Провідною називають діяльність, в якій (від якої):

- 1) формуються або перебудовуються окремі психічні процеси;
- 2) формуються або перебудовуються основні психічні процеси;
- 3) залежать основні психологічні зміни кожного періоду розвитку;
- 4) залежать психологічні зміни кожного періоду розвитку дитини.

5. *Що є основною умовою цілеспрямованого впливу на особистість дитини, на формування у нього потрібної ієрархії потреб, мотивів і цілей?*

- 1) організація провідного типу діяльності;
- 2) спеціальна організація діяльності;
- 3) спеціальна організація провідного типу діяльності;
- 4) провідний тип діяльності.

6. *Що розуміють під самовихованням?*

- 1) систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних якостей і рис;
- 2) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання негативних рис і якостей;
- 3) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних рис і якостей;
- 4) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно цінних якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, якостей характеру, рис темпераменту.

7. *Коли можна використати покарання?*

- 1) у всіх випадках;
- 2) коли поведінку дитини неможливо змінити будь-яким іншим способом;
- 3) коли поведінку дитини можна змінити іншим способом;
- 4) коли дитина здійснила кримінальний вчинок.

8. *Виберіть відповідь, в якій наведені психологічні передумови ефективного виховного впливу:*

- 1) з'ясування стану учня з метою отримання додаткової інформації, попередження негативних стереотипів виховання, неготовність до обговорення проблем; незнання здоров'я дитини, умов і стосунків у сім'ї;
- 2) професійний досвід вчителя, авторитарне ставлення до вихованця, зосередженість на виховному впливові, обґрунтування свого погляду, реалізація принципу проблемності у вихованні;
- 3) доброзичливі стосунки між педагогом і вихованцем, урахування детермінант виховання, високий рівень емпатії, знання педагогом закономірностей вікового розвитку дитини та його сенситивних періодів;
- 4) авторитет вчителя, врахування дії соціально-психологічних механізмів захисту Я, заперечення аргументації дитини, дотримування стереотипів виховання, знання особистості дитини.

9. *Головним завданням виховання є:*

- 1) передати наявний досвід дітям
- 2) активне і цілеспрямоване формування особистості
- 3) підготувати дітей до нових, вищих рівнів суспільних відносин

10. *Назвіть групу, в якій наведені засади гуманізації виховного процесу з погляду педагогічної психології:*

- 1) визнання права особистості самостійно приймати рішення, ліберальність, толерантність, вихованець як об'єкт впливу;
- 2) визнання індивідуальності, неповторності вихованця, заперечення насильства над дитиною, розвивальна стратегія;
- 3) відкриття власного Я дитини, турботах про зростання особистості дитини, її потенційних можливостей, розвиток її самосвідомості та релігійності

Ключі до тестів: 1- 2; 2 - 2; 3 -2; 4 - 4; 5 – 1; 6 – 2; 7 – 2; 8- 3; 9 -2; 10- 2

На даному семінарському занятті аналізуються різні підходи до класифікації виховних впливів, виділяються психологічні умови використання

методів заохочення, переконання, навіювання, прикладу. Доречним є проведення усного термінологічного диктанту, з метою закріплення основних понять теми та аналіз ситуацій використання виховних впливів, тестових завдань для самоконтролю.

## Заняття 5. Психологічні основи виховання

### План

1. Самовиховання, його етапи.
2. Методи самовиховання.
3. Критерії та показники вихованості.
4. Методи та методики діагностики вихованості.

Рекомендована література [1,2,3,5,8,11,13,20,22]

*Вивчити основні поняття:* самовиховання, методи самовиховання, прийоми самовиховання, критерії вихованості, показники вихованості, самоаналіз, самоконтроль, самооцінка, саморегуляція, діагностика вихованості.

### Питання для контролю

1. Які функції та сфери самовиховання?
2. Розкрийте сутність етапів самовиховання.
3. Охарактеризуйте методи та прийоми самовиховання.
4. Які вікові особливості самовиховання?
5. Які критерії та показники вихованості школярів?
6. Які основні методи діагностики вихованості?
7. Чим відрізняється самовиховання від виховання школяра? Якими чинниками обмежуються можливості виховання?

### Практична частина

#### 1. Розв'язування задач

1. «Скачав реферат з інтернету і видав його за свій твір. Сказав, що зробив домашнє завдання, але загубив його. Звинуватив приятеля в тому, що той розбив вікно» (Мішель Борба).

- У чому полягають причини такої поведінки?

- Як би Ви пояснили дитині, які її чекають наслідки у разі брехні?

- Які б Ви встановили штрафні санкції тоді, коли дитина продовжувала б вдаватися до брехні?

2. Учені пропонують три рівні вихованості - достатній, середній і низький.

Виділяють і таку характеристику, як невихованість.

**А.** Невихованість виявляється у негативному досвіді поведінки, нерозвиненості самоорганізації і саморегуляції, несформованості компонентів особистості, які порушують її цілісність або деформують її структуру.

Наведіть факти поведінки учня, які свідчать про його невихованість.

**Б.** Низький рівень вихованості характеризується слабким виявом позитивного, ще не стійкого досвіду поведінки, спостерігаються зриви, поведінка регулюється



не внутрішньою потребою особистостей, а зовнішніми вимогами, в основному вимогами старших та іншими зовнішніми стимулами і спонуками, саморегуляція і самоорганізація ситуативні, нерідко виражена психологічна готовність до спілкування і взаємодії.

Опишіть поведінку учня низького рівня вихованості.

**В.** Середній рівень характеризується стійкою позитивною поведінкою, наявністю регуляції і саморегуляції, хоч активна суспільна позиція ще не виявляється, є деякі порушення цілісності особистісної характеристики, деяка потреба в практичній діяльності, усвідомлення необхідності у спілкуванні і взаємодії, наявність окремих комунікативних навичок.

Опишіть поведінку учня середнього рівня вихованості.

**Г.** Ознаками високого рівня вихованості є наявність стійкого і позитивного досвіду моральної поведінки, саморегуляція поряд із прагненням до організації діяльності і поведінки інших осіб і вияви активності суспільної позиції. Цей рівень характеризується сформованістю всіх компонентів у їхній єдності, цілісністю особистісної характеристики, постійним прагненням до участі в практичній діяльності, стійкою психологічною установкою [10].

Опишіть поведінку учня високого рівня вихованості.

2. Скласти рекомендації для батьків та вчителів щодо формування адекватної самооцінки молодших школярів, підлітків.

3. Презентація методик дослідження вихованості для учнів різного віку.

### Тестові завдання

1. *Індивідуальний підхід у вихованні до учнів передбачає:*

- 1) врахування їхніх статевих, вікових особливостей;
- 2) врахування їхніх диференційно-психологічних особливостей;
- 3) врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей;
- 4) правильна відповідь не вказана.

2. *Що є основною умовою цілеспрямованого впливу на особистість дитини, на формування у неї потрібної ієрархії потреб, мотивів і цілей?*

- 1) організація провідного типу діяльності;
- 2) спеціальна організація діяльності;
- 3) спеціальна організація провідного типу діяльності;
- 4) провідний тип діяльності.

3. *Коли можна використати покарання?*

- 1) у всіх випадках;
- 2) коли поведінку дитини неможливо змінити будь-яким іншим способом;
- 3) коли поведінку дитини можна змінити іншим способом;
- 4) коли дитина здійснила кримінальний вчинок.

4. *Особлива форма внутрішньої активності людини, яка дозволяє не лише наслідувати моральні норми суспільства, але й оцінювати моральні засади конкретних життєвих ситуацій та подій складає сутність:*

- 1) навчальності;
- 2) моральної вихованості;
- 3) критичного мислення;
- 4) механізмів виховання.

5. *Що розуміють під самовихованням?*

- 1) систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних якостей і рис;
  - 2) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання негативних рис і якостей;
  - 3) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних рис і якостей;
  - 4) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно цінних якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, якостей характеру, рис темпераменту.
6. *Які критерії вихованості школярів Ви знаєте?*
- 1) рівень сформованості моральних почуттів, звичок;
  - 2) рівень сформованості моральних потреб, почуттів, звичок;
  - 3) рівень довільності поведінки;
  - 4) рівень мимовільності поведінки.
7. *Назвіть групу, в якій наведені прийоми самовиховання:*
- 1) гра, доручення, вправа, привчання, режим, диспут
  - 2) розповідь, бесіда, лекція, диспут, роз'яснення, метод виховання на прикладі
  - 3) самоспостереження, самоаналіз, самонавіювання, самозаохочення, самосудження, самовладання, самопереконування
  - 4) заохочення, покарання, вимога, змагання, громадська думка, перспектива
8. *Першим ступенем самовиховання (за віковим критерієм) є:*
- 1) фізичне і вольове самовиховання
  - 2) моральне самовиховання
  - 3) професійне самовиховання
9. *Виберіть відповідь, в якій коректно перераховані психологічні умови встановлення з класом конструктивних, врівноважених і доброзичливих стосунків:*
- 1) потурання під час навчальних занять; суб'єктивне оцінювання успіхів і недоліків у знаннях, вміннях і поведінці учнів; опора на актив групи, робота з негативно спрямованими угрупованнями;
  - 2) доброзичливе ставлення вчителя до учнів; справедливе оцінювання успіхів і недоліків у знаннях, вміннях і поведінці учнів; ерудованість, широта кругозору вчителя; уміння вчителя спиратися на актив класу, позитивно спрямовані мікрогрупи;
  - 3) формулювання чітких вимог до учнів; інтуїтивність у прийнятті рішень; наявність улюбленців і "знехтуваних" серед учнів класу.
10. *Як повинен вчитель реагувати на вияви поведінки учня, що знаходиться в стані афекту?*
- 1) повинен його насварити принизити;
  - 2) повинен зробити йому зауваження, присоромити;
  - 3) повинен розвеселити його, підбадьорити;
  - 4) повинен зачекати, поки афект пройде, і заспокоїти учня

Ключі до тестів: 1 – 3; 2 -3; 3 – 2; 4 – 2; 5 – 2; 6 – 2; 7- 3; 8 – 1; 9 -2; 10- 4

На даному семінарському занятті студенти через пояснення понять перевіряють рівень засвоєних теоретичних знань з теми. Практичні завдання щодо презентації методик дослідження доцільно виконувати у малих групах. Для практичного опрацювання кожна група студентів попередньо підбирає окремі методики для учнів різного віку. Після пророблення у групах представники презентують роботу, відповідають на запитання інших студентів та викладача.

## Заняття 6. Психологія педагогічної діяльності

### План

1. Своєрідність та структура педагогічної праці, її функції.
2. Рівні результативності педагогічної діяльності.
3. Види, функції та умови ефективності педагогічної оцінки.

Рекомендована література [3,5,11,13,20,21]

*Вивчити основні поняття:* педагогічна діяльність, мотиви педагогічної діяльності, функції педагогічної діяльності, засоби педагогічної діяльності, результат педагогічної діяльності, творчий рівень педагогічної діяльності, педагогічна оцінка, функції педагогічної оцінки, формувальне оцінювання

Питання для контролю:

1. У чому полягає роль педагогічної праці, яке її місце у розвитку суспільства?
2. Назвіть цілі педагогічної діяльності вчителя.
3. У чому полягає своєрідність мотивів педагогічної діяльності?
4. На що спрямована система дій вчителя як базове утворення педагогічної діяльності?
5. Що є продуктом педагогічної діяльності вчителя?
6. Які функції педагогічної діяльності?
7. Які психологічні чинники творчого рівня педагогічної діяльності?
8. Які основні функції педагогічної оцінки?
9. Поясніть співвідношення інтегральної і часткової педагогічної оцінки.
10. Які особливості формувального оцінювання в сучасній початковій школі?
11. Які критерії оцінки ефективності діяльності педагога?

Практична частина

1. Виконайте завдання

*Завдання 1*

Поясніть думку В.О. Сухомлинського: "Школа - це духовна колыска народу. Що більше піклування про свою колыску виявляє народ, то блискучіше його майбутнє. Школярі - не просто діти, що зібралися в одне місце. Вони становлять дитяче суспільство, що живе за своїми гармонійними законами.

*Завдання 2*

Прочитайте і поясніть сутність суб'єктивних помилок оцінювання:

- великодушне, яке виявляється у винесенні завищених оцінок;
- ореол, який пов'язаний з упередженістю і виявляється в тенденції оцінювати тільки позитивно або тільки негативно тих учнів, до яких вчитель ставиться або позитивно, або негативно;
- центральна тенденція, виявляється в прагненні уникнути крайніх оцінок;
- контраст, який полягає в оцінюванні знань, якостей особистості і поведінки людини вище або нижче залежно від того, вище або нижче виражені ті самі характеристики у вчителя;

- близькість, яка виражається в тенденції ставити схожі за часом і місцем оцінки;
- логічні помилки, які виявляються у ставленні схожих оцінок різним психологічним властивостям і характеристикам, що є логічно пов'язаними.

## 2. Проблемно-творчі запитання і завдання

1. У чому полягає своєрідність мотивів педагогічної діяльності? Розкажіть про свої мотиви обрання професії вчителя.

2. Які мотиви, на Вашу думку, спонукають вчителя до продуктивної педагогічної діяльності (інтерес до роботи, розуміння обов'язків, почуття відповідальності за якість навчання і виховання дітей, бажання допомогти їм у засвоєнні навчального предмета, пробудити в них інтерес до знань, сформувати допитливість, розвивати здібності тощо)

3. Яка центрація педагога, на вашу думку, відтворює реальність традиційного навчання?

4. Наведіть приклади позитивної, негативної оцінки для учнів початкової, середньої та старшої школи.

## Тестові завдання

1. *Основною функцією педагогічної оцінки є:*

- 1) визначення рівня фактичного виконання навчальної дії;
- 2) здійснення підкріплення у вигляді покарання-заохочення;
- 3) розвиток мотиваційної сфери учня.

2. *Педагогічна спрямованість - це:*

- 1) любов до дітей;
- 2) система емоційно-ціннісних ставлень, яка детермінує структуру мотивів особистості вчителя;
- 3) бажання оволодіти професією педагога.

3. *Професійна активність вчителя з метою розв'язання завдань навчання і виховання називається:*

- 1) педагогічною спрямованістю;
- 2) педагогічною діяльністю;
- 3) педагогічним спілкуванням;
- 4) педагогічною компетентністю.

4. *Педагогічна діяльність починається з:*

- 1) відбору навчального змісту;
- 2) вибору методів і форм навчання;
- 3) аналізу можливостей і перспектив розвитку учнів

5. *Особливості педагогічної праці:*

- 1) постійне взаємовідношення з дітьми
- 2) духовне багатство
- 3) пізнавальний кругозір
- 4) творчий пошук
- 5) планування навчально-виховної роботи

6. *Репродуктивний рівень результативності діяльності вчителя характеризується тим, що:*

- 1) учитель може пристосувати свої повідомлення до особливостей аудиторії;
- 2) учитель може і уміє розказати іншим те, що знає сам;
- 3) учитель володіє стратегіями формування необхідної системи знань, умінь і навичок учнів за своїм предметом.

7. *Вкажіть групу, до складу якої входять важливі ознаки педагогічної діяльності:*

- 1) інтегративність, багаторівнева взаємодія, емоційна депривація, негативна установка

на підставі минулого досвіду спілкування, психолого-педагогічна культура  
2) рефлексія, поліфункціональність, гіперсоціалізованість, егоцентризм, критичність  
3) поліфункціональність, варіативність, рефлексія, інтегративність, багаторівнева взаємодія, соціальна відкритість

8. Назвіть групу, в якій наведені характеристики найвищого рівня продуктивності педагогічної діяльності:

- 1) вчитель переказує учням те, що знає сам; пристосовує своє повідомлення до особливостей аудиторії;
- 2) педагог здійснює системне моделювання знань учнів, володіє стратегіями формування необхідної системи навичок, умінь учнів;
- 3) учитель здійснює системне моделювання діяльності і поведінки учнів; володіє стратегіями перетворення свого предмету на засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні, самоосвіті, саморозвитку;
- 4) педагог володіє стратегіями навчання учнів, знаннями, навичками, уміннями з окремих розділів курсу (формулювати педагогічну мету, усвідомлювати шуканий результат, підбирати систему і послідовність включення учнів у навчально-пізнавальну діяльність).

Ключі до тестів: 1 - 3; 2 – 2; 3 – 2; 4 – 3; 5 – 1,4, 5; 6 – 2; 7 – 3; 8 – 3

Дане семінарське заняття охоплює велику кількість теоретичних питань, тому доречним є використання опорних схем: структури педагогічної діяльності; функцій педагогічної діяльності; рівнів результативності педагогічної діяльності. З метою розуміння особливостей функцій, видів педагогічної оцінки, доцільно проаналізувати зі студентами відповідні педагогічні ситуації.

## Заняття 7. Психологія педагогічної діяльності

### План

1. Стили педагогічної діяльності.
2. Психологічний аналіз уроку.
3. Діагностика стилів педагогічної діяльності.

Рекомендована література [3,5,11,13,20,21]

*Вивчити основні поняття:* педагогічна діяльність, стиль педагогічної діяльності, індивідуальний стиль педагогічної діяльності, педагогічне мислення, психологічний аналіз уроку.

Питання для контролю:

1. Що таке стиль педагогічної діяльності?
2. Розкрийте основні характеристики стилів педагогічної діяльності за способом управління учнівською групою.
3. Охарактеризуйте індивідуальні стилі педагогічної діяльності, які скорочено позначають так: ЕІС; ЕМС; РІС; РМС (за А. Марковою)
4. Яка мета психологічного аналізу уроку? Які підходи до психологічного аналізу уроку?

Практична частина

### *Завдання 1*

Вставити пропущені слова

Стиль діяльності педагога – індивідуальна система прийомів і методів роботи, що дає змогу вчителю, орієнтуючись на індивідуальні психологічні особливості учнів, досягати оптимальних показників у ... і ... .

### *Завдання 2*

Ситуація. У класі є слабкий учень, і діти не пропускають нагоди познущатися з хлопчика. Коли вчитель викликає його до дошки, він тільки затинається, і мовчить, боячись, що всі будуть сміятися над його відповіддю. Учитель зітхає, дорікає і ставить «2». Як би ви діяли на місці вчителя, щоб вирішити проблему невпевненості учня в собі та надмірної сором'язливості?

- а) не викликати його до дошки, раз він соромиться, буду ігнорувати учня, поки він сам не виявить ініціативу і не визветься відповідати;
- б) викликати сором'язливого учня щоразу на кожному занятті – нехай вчиться відповідати і буде готовий до уроку;
- в) дам учню посильне завдання творчого характеру, яке б відповідало його інтересам, щоб він міг реалізувати свій творчий та інтелектуальний потенціал, і таке, яке б зацікавило учнів класу. Попрошу учня зробити презентацію виконаного завдання;
- г) дам на наступному уроці контрольну роботу, щоб виявити наявний рівень знань учнів, після чого оприлюдню результати і порівняю успіхи цього учня із рештою класу.

### *Завдання 3*

Ситуація на уроці. Вчитель світової літератури у 8 класі характеризує героя твору, який не є позитивним персонажем. Учні бурхливо відреагували і стали показувати на свого однокласника, який самотньо сидить за останньою партою. Знявся галас. Як повинен вчинити педагог? Із запропонованих п'яти варіантів оберіть лише два: X – оптимальний варіант поведінки вчителя, Y – допустимий варіант поведінки вчителя:

- а) зробити вигляд, що нічого не трапилося і далі проводити урок;
- б) призупинити урок, обуритись такою поведінкою учнів і вийти з класу;
- в) призупинити урок, зробити порушникам поведінки записи у щоденник і продовжити урок;
- г) проводити далі урок, але на наступний урок задати міні-твір про культуру взаємин у колективі;
- д) призупинити урок і поговорити з учнями про цінність людських відносин і взаємоповагу.

Ситуація. Як варто зреагувати вчителю на поведінку учня, що знаходиться у стані афекту (сильного емоційного збудження, «емоційного вибуху»)? Виберіть варіант відповіді:

- а) показати, що Вам зрозумілі переживання учня, зачекати, поки він заспокоїться, а потім обговорити ситуацію;
- б) насварити, примусити припинити так емоційно реагувати;
- в) зробити йому зауваження, присоромити. Навести у приклад інших;
- г) повністю ігнорувати поведінку учня. Вести себе так, ніби нічого не сталося.

#### Завдання 4

1. Аналіз різних підходів до психологічного аналізу уроку.
2. Складання схеми загального психологічного аналізу уроку та заняття в дошкільних закладах.

#### Тестові завдання

1. *За демократичного стилю педагогічної діяльності вчитель:*
  - 1) контролює виконання вимог, використовує свої права без врахування дій і думок учнів, не обґрунтовує власних дій; учні втрачають активність, мають низьку самооцінку;
  - 2) враховує думки школяра, заохочує його до самостійних суджень, сприяє формуванню у дитини високої самооцінки; підтримує самостійність суджень, враховує не тільки успішність, але і особистісні якості учнів;
  - 3) ухиляється від прийняття самостійних рішень, виявляє нерішучість; у класі нестійкий мікроклімат, замасковані конфлікти
2. *За ліберального стилю педагогічного спілкування:*
  - 1) вчитель уникає прийняття рішень, передаючи ініціативу учням, колегам; справи в групі ідуть самі по собі;
  - 2) учитель одноосібно приймає рішення, установлює жорсткий контроль за виконанням своїх вимог;
  - 3) учитель залучає учнів до прийняття рішень, ураховує їхні думки, заохочує самостійність.
3. *Для авторитарного стилю спілкування вчителя з дітьми характерні такі ознаки:*
  - 1) діти і дорослі діють самі по собі; відсутня дисципліна, продуктивна взаємодія з учнями;
  - 2) різкі вимоги, часто у грубій формі; погроза, похвала, покарання мають суб'єктивний характер;
  - 3) вимоги педагога спокійні, діловиті; звертання приятельське; спілкування завжди має особистісний підхід.
4. *За авторитарного стилю педагогічної діяльності учень розглядається як:*
  - 1) рівноправний партнер, якого залучають до прийняття рішень;
  - 2) об'єкт самодіяльності, який може робити все, що заманеться;
  - 3) об'єкт педагогічного впливу, виконавець наказів та повчань.
5. *Вкажіть групу, до складу якої входять важливі ознаки педагогічної діяльності:*
  - 1) інтегративність, багаторівнева взаємодія, емоційна депривація, негативна установка на підставі минулого досвіду спілкування, психолого-педагогічна культура;
  - 2) рефлексія, поліфункціональність, гіперсоціалізованість, егоцентризм, критичність;
  - 3) поліфункціональність, варіативність, рефлексія, інтегративність, багаторівнева взаємодія, соціальна відкритість.
6. *Назвіть групу, в якій правильно перераховані найпоширеніші стилі діяльності вчителів у педагогічній практиці:*
  - 1) емоційно-імпульсивний, консервативний, інтуїтивний, інтелектуально-рефлексивний;
  - 2) емоційно-імпровізаційний, емоційно-методичний, інтелектуально-імпровізаційний, інтелектуально-методичний;
  - 3) інтелектуально-імпровізаційний, демократичний, попустительський, емоційно-позитивний
7. *Засобами передавання соціально-культурного досвіду в педагогічній діяльності є:*
  - 1) соціальний моніторинг, опитування громадської думки, робота з батьками школярів
  - 2) бесіди, інтерв'ю, аналіз продуктів діяльності, обмін думками, дискусії;
  - 3) пояснення, показ (ілюстрація), спільна робота з учнями щодо розв'язання навчальних завдань, безпосередня практика (лабораторна, польова, тренінги).

Ключі до тестів: 1- 2; 2 - 1; 3 -2; 4 - 3; 5 - 3; 6 - 2; 7 -3

## Заняття 8. Психологія особистості вчителя.

### План

1. Професійно важливі якості вчителя.
2. Авторитет та педагогічний такт вчителя, чинники їх формування.
3. Педагогічні здібності, їх структура і формування.

Рекомендована література [3,5,11,13,20,21]

*Вивчити основні поняття:* педагогічна спрямованість, професіограма вчителя педагогічний такт, педагогічні здібності, авторитет вчителя, педагогічна діяльність, педагогічне мислення.

Питання для контролю:

1. Які блоки якостей входять до професіограми вчителя?
2. Які протипоказання до педагогічної діяльності?
3. Що складає психологічну основу педагогічного такту?
4. На чому базується авторитет вчителя? Які види хибного авторитету вчителя?
5. Яка структура педагогічних здібностей?
6. Що таке педагогічне мислення? Яка роль професійної підготовки у формуванні педагогічного мислення? Які основні функції педагогічного мислення?
7. Поясніть узагальнені характеристики педагогічного мислення.

### Практична частина

1. Проблемно-творчі запитання та завдання.

1. Як взаємопов'язані дидактичні та академічні здібності? Чи може йтися про високий рівень реалізації дидактичних здібностей, якщо рівень розвитку академічних низький?

2. Практичні завдання

1. Проаналізуйте прояви педагогічного такту в даних ситуаціях:

1) Побачивши, що п'ятикласники, сміючись, передають один одному аркуші паперу, педагог відібрав його і, виявивши вдалу карикатуру на себе, засміявся. “Це малював справді художник, — з виглядом знавця сказав він, - можемо з його допомогою випускати стінгазету”

2) Урок веде учитель високого зросту і дуже незграбної статури. Він добре знає предмет, веде урок впевнено та урівноважено. Раптом чути голос дівчини, яку прозвали “Колюча”, вона запитусь: “Миколо Федотовичу, а які завдовжки мають бути ноги в людини?” Учитель відповів: “Рівно такі, щоб дістати ними до підлоги”

3) Бажаючи зацікавити учнів своїм предметом, добитися кращої дисципліни, вчителька принесла на урок яскраві малюнки і таблиці, що стосувалися нового матеріалу. Учні дійсно з цікавістю розглядали наочні посібники, але коли потрібно було працювати, у класі здіймався шум, продовжувалися розмови. Це обурило вчительку. Швидко склавши книги, картини, вона ображено сказала:



«Бачу, що вас нічим неможливо зайняти. На вас нічого не діє! Скільки вчитель не старається, вас це зовсім не хвилює. Коли йшла до вас, думала: «От який цікавий урок у нас сьогодні буде, діти будуть задоволені». Скільки часу я витратила, щоб підібрати ці картини, хотіла, щоб ви краще засвоїли новий матеріал. А тепер бачу, що робила це даремно. Ви не цінуєте працю інших».

3. Накресліть схему структури педагогічних здібностей.

4. Презентація методик діагностики педагогічних здібностей.

5. Скласти психологічний портрет сучасного педагога.

Психологічний портрет учителя будь-якого предмета включає такі структурні компоненти:

- індивідуальні якості людини, тобто її особливості як індивіда — темперамент, задатки та ін.;
- її особистісні якості, тобто її особливості як особистості — соціальні сутності людини;
- комунікативні (інтерактивні) якості;
- статусно-позиційні (особливості становища, ролі, ставлень у колективі);
- діяльнісні (професійно-предметні);
- зовнішньо-поведінкові показники.

### Тестові завдання

1. *Знання вчителем психології дитини дає можливість:*

- 1) визначати інтелект, можливості особистості дитини, розвивати здібності та інтерес до навчання;
- 2) розвивати спостережливість та здібності,
- 3) планувати діяльність дитини, опанувати вміннями

2. *Соціально-психологічними характеристиками педагога є:*

- а) рівень фахово-теоретичної, методичної та практичної підготовки;
- б) цілеспрямованість, науковий світогляд, громадянська позиція, патріотизм, любов і повага до дітей, педагогічний такт, товариськість, адекватна самооцінка, самовладання;
- в) ерудиція, інтуїція, поетичність природи, імпровізація, спостережливість, музикальність, спортивна спритність, передбачення і рефлексія

3. *Знайдіть помилку. Систему педагогічних здібностей утворюють такі здібності:*

- 1) дидактичні, академічні, гностичні, конструктивні;
- 2) перцептивні, мовні, комунікативні, експресивні;
- 3) організаторські, сугестивні, прогностичні, педагогічна рефлексія, педагогічна спостережливість;
- 4) педагогічна спостережливість, особливі потреби, невербальна комунікація

4. *Перцептивні здібності вчителя визначаються:*

- 1) здатністю педагога проникнути у внутрішній світ вихованця;
- 2) здатністю вчителя до безпосереднього емоційно-вольового впливу на учнів;
- 3) здібністю чітко висловлювати свої думки й почуття за допомогою мови.

5. *Педагогічні здібності - це:*

- 1) складна і багатовимірна психологічна категорія;
- 2) „проекція педагогічної діяльності на особистість“;
- 3) сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості, які відповідають вимогам педагогічної діяльності і визначають успіх в оволодінні цією діяльністю;
- 4) особливості особистості, які виявляються у швидкості і відносній легкості оволодіння певним досвідом.

6. *Які уміння не входять до складу комунікативних здібностей педагога:*

- 1) вміння забезпечити взаємний контакт на початковому етапі спілкування;
  - 2) вміння підтримати позитивні взаєностосунки з учнями в процесі спілкування;
  - 3) вміння з'ясувати відносини після конфлікту;
  - 4) вміння прогнозувати наслідки своїх дій та вчинків.
7. У чому полягають дидактичні здібності вчителя:
- 1) у вмінні формувати класний колектив;
  - 2) у здатності доступно викласти матеріал, організувати пізнавальну діяльність;
  - 3) у глибоких знаннях свого предмету;
  - 4) у здатності розподіляти свою увагу;
8. «Я-концепція» майбутнього педагога як система включає в себе:
- 1) вищий освітній рівень;
  - 2) велике прагнення до знань;
  - 3) «Образ-Я», емоційно-ціннісне ставлення до себе, поведінкову складову як самопрезентацію.
9. Загострене почуття особистої відповідальності перед людьми і суспільством за свою поведінку та вчинки – це:
- 1) духовність;
  - 2) совість;
  - 3) інтелігентність;
  - 4) моральність.
10. Педагогічна спрямованість - це:
- 1) любов до дітей;
  - 2) система емоційно-ціннісних ставлень, яка детермінує структуру мотивів особистості вчителя;
  - 3) бажання оволодіти професією педагога.

Ключі до тестів: 1- 1; 2 - 2; 3 -4; 4 - 1; 5 - 3; 6 - 3; 7 - 2; 8 -3; 9 - 2; 10 - 2.

На даному семінарському занятті студенти аналізують професійно важливі якості вчителя, наводячи відповідні факти та приклади, висловлювання. Можна запропонувати студентам створити модель ідеального сучасного вчителя. Аналіз ситуацій дозволить краще зрозуміти психологічні основи педагогічного такту та виділити чинники формування авторитету вчителя. Необхідно звернути увагу на такі методики: КОЗ, методику Р.Немова «Два будинки», методики на виявлення емпатійних тенденцій І. Юсупова та ін. Практичні запитання та завдання доцільно розв'язувати в групах, обґрунтовуючи власну точку зору. Після пророблення у групах представники презентують роботу, відповідають на запитання інших студентів та викладача.

## Заняття 9. Психологія педагогічного спілкування.

### План

1. Функції та етапи педагогічного спілкування.
2. Стилі педагогічного спілкування.
3. Бар'єри педагогічного спілкування.

Рекомендована література [3,5,6,11,13,20,21]

*Вивчити основні поняття:* педагогічне спілкування, етапи педагогічного спілкування, функції педагогічного спілкування, правила педагогічного

спілкування, стиль педагогічного спілкування, бар'єри педагогічного спілкування.

Питання для контролю:

1. Що таке педагогічне спілкування?
2. Які функції педагогічного спілкування?
3. Охарактеризуйте етапи педагогічного спілкування
4. Які умови педагогічного спілкування?
5. Які ознаки авторитарного стилю спілкування?
6. Які відмінності між ліберальним та демократичним стилем спілкування?
7. Які психологічні бар'єри педагогічного спілкування?
8. Поясніть психологічний зміст «ефекту Пігмаліона» в педагогічній діяльності.
9. Охарактеризуйте психологічні бар'єри спілкування вчителя.

Практична частина

*Завдання 1*

1. Вставити пропущені слова та пояснити твердження.

1. Педагогічне спілкування – форма ... взаємодії вчителя з учнем, його батьками і колегами по роботі, в якій реалізуються наперед визначені педагогічні функції і яка спрямована на інтелектуально-особистісне ... учня.

2. Важливо прагнути не до незаперечної поведінки – тиші й порядку, а до дисципліни творчої, спрямованої на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, інакше кажучи, до свідомої поведінки. І у боротьбі за душі тихонь і наклепників не остання роль належить мудрому ... з цим колом учнів.

2. 1. Назвіть не менше 5 основних правил правильного педагогічного (і не тільки) спілкування.

2. Перелічіть, які, на Вашу думку, основні шляхи вдосконалення культури спілкування.

3. Ігри та вправи на розвиток комунікативності.

*«Компакт-опитування»*

Завдання гри полягає у підвищенні рівня комунікативності.

Три учасники обирають собі соціальну роль (директор ліцею, домогосподарка, безробітний та ін.) і сідають у центр кола. Решта гравців ставить їм одне й те саме питання. Кожен із тих, хто сидить у центрі кола, повинен відповісти на нього відповідно до ролі (термін підготовки до відповіді — 3 сек.), попередньо визначивши обсяг свого висловлювання (1, 3, 10 речень). Точність виконання завдання контролює «охоронець часу».

*«Ритм»*

Гра сприяє більшій відкритості до співрозмовника, розумінню його стану, відчуттів.

Два учасники, ставши обличчям один до одного, домовляються про свої ролі: один — «ведучий», інший — «дзеркало». Їхні руки підняті на рівень грудей і

повернуті долонями одна до одної. Ведучий починає здійснювати довільні рухи руками, а «дзеркало» намагається відобразити їх в аналогічному ритмі. Ролі кілька разів змінюються. Психологічний зміст гри полягає в тому, щоб відчутти внутрішній «ритм» іншої людини і найповніше відобразити його, усвідомити, що найважливішими передумовами для правильного розуміння іншого є відчуття його енергетики, темпераменту, спрямованості, динаміки, внутрішньої експресії.

#### *«Ланцюжок»*

Суть гри полягає у складанні колективної розповіді завдяки логічному продовженню думки попереднього оповідача. Почати розповідь може будь-хто. Наприклад, учасник пропонує такий початок: «Учора я зовсім випадково зустрів однокласника, якого не бачив 10 років. Він упізнав мене перший...». А далі кожен по черзі пропонує своє речення, продовжуючи сказане. Всі мають бути готовими включитися в розповідь. Це забезпечує стовідсоткову зайнятість групи, оскільки той, хто слухає, будь-коли може стати оповідачем.

#### *«Розкажи казку»*

Гра розвиває комунікативність, створює сприятливу психологічну атмосферу в групі, активізує увагу і творчі можливості особистості.

Учасникам пропонують розповісти казку за встановленими правилами. Усі розміщуються так, щоб було видно один одного. Один із гравців починає розповідати казку, імпровізовано складаючи її сюжет, доки ведучий не перерве розповідь. Наприклад: «В одному дрімучому лісі жив-був заєць, що дуже любив ходити...». Почувши сигнал ведучого, сусід оповідача повинен негайно продовжити казку з тієї фрази, на якій вона була перервана, — «...ходить в гості до мешканців лісу. Його найкращим другом був борсук, з яким вони...». Потім знову лунає сигнал, і казку продовжує наступний оповідач.

#### *«Третій не зайвий»*

Передбачає побудову конфліктної ситуації за зразком, узятим із життя конкретного педагогічного колективу. Учасники групуються на трійки. Двоє з них грають ролі учасників конфлікту, третій — роль «третейського судді». Мета гри — продемонструвати можливості третьої особи у розв'язанні конфлікту. Після гри доцільно обговорити позитивні і негативні сторони діяльності учасників, які виконували роль «третейського судді», а також враження учасників «конфлікту» від втручання в конфлікт третьої особи, зацікавленої в його врегулюванні.

#### *«Заборона казати ні»*

Один із групи ставить іншому запитання, на яке не можна дати ствердної відповіді, або дає завдання, яке неможливо виконати. Інший повинен висловити свою незгоду так, щоб не вимовляти слів «ні» чи «не». Цю вправу виконують по колу або в парах.

#### *«Валіза»*

Один із членів групи виходить за двері аудиторії, а інші складають для нього в дорогу «валізу», вибираючи те, що, на їхню думку, найпотрібніше йому в спілкуванні (5—7 рис). «Секретар» ділить аркуш паперу вертикальною лінією

навпіл: зліва згори ставить знак «+», під яким буде записувати все позитивне, а справа — знак «-» (під ним вкажуть на те, чого слід позбутися). Коли «валіза» складена, до кімнати запрошують її «власника», повідомляють про її вміст і віддають йому. Далі виходить інший і все повторюється.

### *«Вміння слухати»*

Ці вправи сприяють перевірці та розвитку уважності, уміння точно висловлювати свої думки:

- 1) Ведучий промовляє будь-яку фразу (про погоду, школу, самопочуття та ін.) і кожному пропонує повторити те, що він почув. В результаті обговорення стають очевидними деякі розходження в її розумінні;
- 2) У приміщення заходить один член групи. Ведучий говорить коротку фразу, яку він має сказати другому, а той — наступному. Останній промовляє почуту фразу для всіх. Ті, що перебувають у приміщенні, не повинні допомагати чи виражати емоції з приводу почутого.

### *«Сильні сторони»*

Вправа спрямована на пізнання своїх сильних рис, вироблення вміння думати про себе позитивно. Кожний, хто її виконує, має розповісти про свої сильні сторони; про те, що він любить, цінує в собі, що дає йому відчуття внутрішньої впевненості і довіри до себе в різних ситуаціях, уникаючи будь-яких висловлювань про власні недоліки й помилки, самокритики.

На монолог відводиться 3—4 хв. Слухачі не повинні уточнювати деталей чи перебивати розповідь. По черзі висловлюються всі.

Після цього керівник дає кожному аркуш паперу, олівці й пропонує зафіксувати свої сильні риси (і ті, про які йшлося, і ті, про які вони думають). Потім усі отримують картки з переліком якостей, важливих для ефективної педагогічної комунікації, і визначають ступінь важливості кожної з них відповідною оцінкою. У групах з 2—3 осіб за симпатіями вони протягом 30 хв. радяться, як, використовуючи свої сильні сторони, зробити щось цінне, а потім збираються всі разом і діляться один з одним враженнями.

### *«Рішуча розмова»*

Суть вправи полягає в тому, що всі учасники по черзі висловлюються про те, яких слів і звичок у спілкуванні вони хотіли б позбутись. Вправи на опрацювання смислових наголосів формують навички не тільки інтонаційно забарвлювати кожен фразу, а й добре володіти своїм голосом під час читання тексту, правильно дихаючи.

1. Для цієї вправи можна підбирати різноманітні речення, тексти. Під час читання у них підкреслюють (олівцем) слова (щоразу — інше) відповідно до логічного наголосу.

А) Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

*«Майстерність переконуючого впливу».*

Завдання учасників комунікативного процесу - навчитися використовувати прийоми переконуючого впливу. Вони готують виступ з певної тематики, індивідуальну бесіду з учнем, пояснюють новий матеріал. Критерії аналізу: логіка викладення матеріалу, уміння розкрити головну думку, культура мовлення (граматична правильність, інтонаційне багатство, оптимальний темп), зовнішній вигляд (доцільність міміки й пантоміміки, органічність поведінки).

*«Як живеш?».*

Гра сприяє розвитку вміння використовувати невербальні засоби комунікації.

Учасники, варіюючи інтонацією слів «Ось так!», відповідають на поставлене запитання за допомогою жестів:

- Як живеш?
- Ось так! (піднімають великий палець; вимовляють весело, завзято).
- Як ідеш?
- Ось так! (по долоні «крокують» два пальці; відповідь весела).
- Як біжиш?
- Ось так! (лікті притиснуті, рухаються, відображаючи біг; слова вимовляються швидко, на бігу, ледь не задихаючись).
- Як уночі спиш?
- Ось так! (дві долоні кладуть під щоку; голос солодкий, повільний).
- Як віддаєш людям добро?
- Ось так! (широкий жест рук від себе; гордість у голосі).
- Як береш?
- Ось так! (широкий жест рук до себе; голос жартівливий).
- Як погрожуєш?
- Ось так! (погрожування вказівним пальцем у супроводі слів з інтонацією роздратування)

### Тестові завдання

*1. Назвіть групу, в якій розташовано правильно, логічно та послідовно основні етапи педагогічного спілкування:*

- 1) організація опосередкованого спілкування з учнями; аналіз отриманих даних, прогнозування системи спілкування, виділення досягнень, моделювання вчителем процесу спілкування з учнями в минулому;
- 2) моделювання вчителем майбутнього процесу спілкування з учнями; організація безпосереднього спілкування з учнями; управління спілкуванням у педагогічному процесі; аналіз реалізованої системи спілкування, виділення досягнення, недоліків, моделювання майбутньої діяльності
- 3) управління спілкуванням у педагогічному процесі; організація безпосереднього спілкування з учнями; виділення недоліків, підведення підсумків майбутньої діяльності

*2. Назвіть групу, в якій правильно перераховані функції педагогічного спілкування:*

- 1) пізнання особистості та її формування, обмін інформацією, організація діяльності, організація міжособистісної взаємодії, співпереживання, самоутвердження;

- 2) перетворення продуктів суспільного пізнання на акт індивідуального пізнання, організація когнітивної діяльності, безпосереднє чуттєве ознайомлення з навчальним матеріалом;
- 3) перетворення школяра з об'єкта навчання і виховання на суб'єкта самонавчання, самовиховання, саморозвитку

3. *Виберіть правильне твердження.*

*У чому полягає психологічна сутність поняття "педагогічне спілкування"?*

- 1) педагогічне спілкування вихователя з вихованцем полягає у забезпеченні таких умов діяльності, за яких би діти розуміли педагога
- 2) педагогічне спілкування – це професійне спілкування викладача з учнями на уроці і поза ним, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату та досягнення спільної мети
- 3) під педагогічним спілкуванням варто розуміти такі дії вихователя, які спрямовані на досягнення бажаних результатів у системі формування здорової особистості

4. *"Команда", "вказівка", "догана" властиві наступному стилю педагогічного спілкування:*

- 1) авторитарний
- 2) демократичний
- 3) ліберальний

5. *"Прохання", "консультація", "угода" властиві наступному стилю педагогічного спілкування:*

- 1) демократичний;
- 2) авторитарний;
- 3) ліберальний;
- 4) опозиційний

6. *Стиль поведінки педагога, який не приймає участі в житті колективу:*

- 1) ліберальний;
- 2) демократичний;
- 3) авторитарний;
- 4) співробітництво

7. *Закінчіть речення: Стиль педагогічного спілкування, який виявляється у небажанні вчителя здійснювати індивідуальний підхід до дитини, ворожому ставленні до вихованців можна віднести до:*

- 1) спілкування на основі захоплення загальною спільною творчою діяльністю;
- 2) спілкування на засадах дружніх стосунків;
- 3) спілкування-залякування;
- 4) спілкування-загравання

8. *Приписування позитивних якостей особам, до яких суб'єкт сприйняття ставиться позитивно, і негативних – тим особам, до яких – негативно, називається:*

- 1) установкою;
- 2) регресією;
- 3) раціоналізацією;
- 4) ефектом ореолу.

9. *За якого спілкування педагог постійно дає учневі відчутти різницю їхніх соціальних ролей?*

- 1) спілкування-дистанція;
- 2) «Локатор»;
- 3) «Робот»;
- 4) спілкування-залякування.

10. *«Монблан» - це один із варіантів:*

- 1) спілкування-загравання;
- 2) спілкування-дистанції;
- 3) спілкування-залякування;
- 4) «Робот».

Ключі до тестів: 1- 2; 2 - 1; 3 -2; 4 - 1; 5 - 1; 6 - 1; 7 -3; 8 – 1; 9 -1; 10 - 2 .

На даному семінарському занятті обговорення питань теми можна провести традиційно або у формі (мікрофон) чи групової дискусії. Систематизацію знань студентів доцільно здійснити за допомогою виконання проблемних практичних завдань; формування умінь та навичок забезпечить виконання ігрових вправ. Тестові завдання забезпечать самоконтроль знань студентів.

## Заняття 10. Контрольна робота

### Зразок варіанту контрольної роботи

#### Варіант 1

1. Предмет та завдання психології виховання.
2. Порівняльний аналіз стилів педагогічної діяльності.
3. Охарактеризуйте професійно важливі якості вчителя.
4. *Виконайте тестові завдання:*
  1. Виховуваність - це:
    - а) вплив на вихованця усього суспільства, школи, сім'ї, літератури і театру;
    - б) характеристика психічної діяльності вихованця, що виражається в готовності його здобувати досвід старших поколінь;
    - в) еластичність нервової системи і психіки;
    - г) процес засвоєння та активного відтворення соціального досвіду.
  2. У процесі виникнення і становлення якостей особистості виділяють етапи:
    - а) зразок, зразок-орієнтир;
    - б) мотиви;
    - в) вибір форми поведінки та перехід її у звичну поведінку;
    - г) перетворення ідей, норм, вимог у стійко-виявлювані вчинки.
  3. Оберіть правила успішного спілкування з вихованцем:
    - а) організація необхідного досвіду, організація взаєморозуміння;
    - б) створення оптимальних і необхідних умов для нового циклу розвитку;
    - в) емпатичний спосіб спілкування, здатність проникати у внутрішній світ вихованця, розуміння його;
    - г) цілковите прийняття вихованця, активне слухання, Я-повідомлення, вираження поваги і любові.
  4. Важкі діти - результат впливу різних чинників. Оберіть групи цих чинників:
    - а) причини, що пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями розвитку дітей;
    - б) негативний вплив сім'ї та порушення вимог виконання програми дошкільного виховання;
    - в) невикористані резерви внутрішньошкільного виховання;
    - г) вроджені або спадкові негативні передумови виникнення негативної спрямованості особистості вихованця.
  5. Педагогічна діяльність має таку структуру:



- а) мотиви, цілі і завдання;
- б) педагогічні дії, способи і засоби;
- в) аналіз, оцінка і корекція дій та педагогічної діяльності загалом;
- г) навчально-виховне завдання, мотиви, цілі, дії, способи, дії оцінювання, контролю, корекції продукту і процесу діяльності.

## **2.2 Матеріали для забезпечення і організації індивідуальної роботи студентів.**

В межах змістових модулів індивідуальна робота може передбачати:

1. Написання реферату (обсягом 10-12 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури).

*Реферат.* Важливим засобом у засвоєнні знань є написання рефератів та виголошення реферативної доповіді. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами практичних занять та СРС. На практичному занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів.

Вимоги до реферату: обсяг – 10-12 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

### **ТЕМИ РЕФЕРАТІВ**

1. Основні етапи розвитку педагогічної психології.
2. Сучасні теорії та концепції педагогічної психології.
3. Мотивація учіння та діагностика шкільної мотивації в учінні.
4. Уміння вчитись самостійно як інтегральна якість особистості та її діагностика.
5. Психологічна характеристика процесу засвоєння знань.
6. Психологічна характеристика вироблення умінь і навичок.
7. Психічний розвиток учнів в умовах комп'ютерного навчання.
8. Особливості психологічних механізмів планування навчальної діяльності.
9. Неуспішність учнів та її причини і попередження.
10. Навчання та його психологічні механізми з різних теоретичних позицій.
11. Вікові особливості самовиховання.
12. Психологічні основи педагогічної оцінки.
13. Педагогічні здібності вчителя та їх розвиток.
14. Становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності.
15. Особливості «Я» концепції педагога.
16. Мотивація педагогічної діяльності.
17. Можливості самовиховання в молодшому шкільному віці.

18. Теорія морального розвитку особистості за Л. Колбергом.
19. Психологічна готовність до педагогічної діяльності.
20. Психологія педагогічних стереотипів.
21. Психологія педагогічного авторитаризму.
22. Гуманістичні теорії виховання особистості.
23. Індивідуальний підхід у вихованні.
24. Психологічні чинники успішного учіння.
25. Авторитет вчителя та чинники його формування.
26. Структурно-ієрархічна модель особистості вчителя.
27. Рівні оволодіння педагогічною діяльністю.
28. Порівняльний аналіз авторитарної і гуманістичної концепції освітнього процесу.
29. Специфіка методу спостереження у педагогічній психології.
30. Сутність і функції методу тестів у педагогічній психології.

### ІІІ. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання педагогічної психології.
2. Методи педагогічної психології.
3. Учіння як самостійна пізнавальна діяльність.
4. Структурні компоненти учіння та їх розвиток.
5. Уміння вчитись самостійно як інтегральна якість особистості.
6. Психологічні фактори та умови успішності учіння.
7. Научіння, його механізми, види та рівні.
8. Психологія навчання як розділ педагогічної психології.
9. Психологічні теорії та види навчання.
10. Психологічні моделі навчання.
11. Розвивальне навчання, його принципи.
12. Психологічний аналіз програмованого навчання.
13. Психологічний аналіз проблемного навчання.
14. Теорія поетапного формування розумових дій.
15. Алгоритми та діалоги у навчанні.
16. Особистісно-орієнтоване навчання.
17. Фактори та умови успішного навчання.
18. Психологія виховання, її завдання.
19. Теорії виховання в сучасній педагогічній психології.
20. Виховання як процес формування цілісної особистості.
21. Психологічні механізми формування якостей особистості.
22. Вікова динаміка формування властивостей особистості.
23. Психологічний зміст управління вихованням. Зовнішнє та внутрішнє управління.
24. Самовиховання як вища форма самоуправління вихованням, його розвиток.

25. Вчинок як одиниця поведінки, види вчинків.
26. Психологічний аналіз вчинку.
27. Роль діалогічного спілкування в розумінні сутності вчинку.
28. Класифікація виховних впливів.
29. Психологічне обґрунтування методу заохочення
30. Психологічне обґрунтування методу покарання.
31. Психологічне обґрунтування методу переконання.
32. Психологічне обґрунтування методу навіювання.
33. Роль прикладу у вихованні.
34. Критерії та показники вихованості.
35. Вимірювання вихованості. Рівні вихованості.
36. Психологічна структура педагогічної діяльності.
37. Функції педагогічної діяльності.
38. Рівні результативності педагогічної діяльності. Творчий рівень педагогічної діяльності.
39. Професійно важливі якості особистості вчителя.
40. Авторитет вчителя та його чинники.
41. Психологічні основи педагогічного такту.
42. Педагогічна діяльність як процес розв'язування педагогічних завдань.
43. Особливості та функції педагогічного мислення.
44. Педагогічні здібності, їх структура та розвиток.
45. Педагогічне спілкування, його особливості та функції.
46. Умови ефективності педагогічного спілкування.
47. Етапи педагогічного спілкування.
48. Стили педагогічного спілкування.
49. Бар'єри педагогічного спілкування.
50. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності, його ознаки та прояви. 51. Види стилів педагогічної діяльності.
51. Психологічні основи педагогічної оцінки.
52. Психологічний аналіз уроку.
53. Принципи складання психолого-педагогічної характеристики учня.
54. Педагогічна перцепція, її механізми та особливості.
55. Перцептивні здібності вчителя.
56. Психологія педагогічних стереотипів.
57. Психологія педагогічної діяльності, її завдання.
58. Мотивація учіння, її вікова динаміка.

#### IV. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех. І. Д. Виховання особистості /І.Д.Бех. – К.: Либідь, – 2006. – 272с.
2. Бухлова Н.В.,Мазуренко Л.М.Вивчення ефективності діяльності педагога-вихователя / Н.В.Бухлова, Л.М.Мазуренко. Діагностика у виховному процесі/К.І. Приходченко, Л.ЄЛитвин. –Х.:Вид група «Основа»,2006. –160с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2009. – 400с.
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. / О.Г.Видра – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб./ О. І. Власова – К.:Либідь, 2001. – 400с.
6. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб./Н. П. Волкова. – К.: ВЦ "Академія", 2006. – 256 с.
7. Заброцький М. М. Педагогічна психологія /М. М. Заброцький. – К.: МАУП, 2000. - 100с.
8. Інноваційні педагогічні технології [Текст]: навч. посіб./ Поніманська Т. І., Дичківська І. М. – К. : Слово, 2004. - 351 с.
9. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб./В.П.Кутішенко — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 128 с.
- 10.Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: практикум / Т. М. Лисянська. – К.: Каравелла, 2009. – 224с.
- 11.Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: Навч.посіб.-2-ге вид. /Т. М. Лисянська. - К.: Каравела, 2012. –264с.
- 12.Максименко С. Д., Заброцький М. М. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) /С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. – К.:Главник, 2005.-112с.
- 13.Подоляк Л., Главник О. Основи педагогічної психології /Л. Подоляк, О. Главник – К.: Главник, 2006. – 112 с. (серія «Психологічний інструментарій»).
- 14.Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В. М. Поліщук – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 220 с.
- 15.Потапчук Л.В. Педагогічна психологія/ Л. В. Потапчук. – Луцьк, 2004.
- 16.Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб./ М,В.Савчин – К.: – Академвидав, 2007. – 424 с.
- 17.Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності [Текст]: навч. посіб. / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
- 18.Сергеєнкова О. П. Педагогічна психологія. Навч. посіб. /О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.
- 19.Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посіб./О. М. Степанов. – К.:Академвидав, 2011 – 402с.
- 20.Туріщева Л. В. Психолого-педагогічні аспекти уроку/ Л. В.Туріщева– Х.:Вид.група «Основа»,2007. – 128с.
- 21.Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. – 2-ге вид., випр. та доп. /І. М. Цимбалюк – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 464с.

22. Яблонко В. Я. Психолого – педагогічні основи формування особистості: Навч. посіб./ В. Я. Яблонко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 258 с.

Навчально-методичне видання

Барчій Магдалина Степанівна

Педагогічна психологія

Методичні вказівки  
до проведення практичних занять та організації  
самостійної роботи студентів

для студентів спеціальності 053«Психологія» денної та заочної форми  
навчання

Тираж 5 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до  
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів  
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,  
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26



# МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: [www.msu.edu.ua](http://www.msu.edu.ua)

E-mail: [info@msu.edu.ua](mailto:info@msu.edu.ua), [pr@mail.msu.edu.ua](mailto:pr@mail.msu.edu.ua)

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>